

**"EUTANAZIYA: BIOETIK VA KLINIK JIHATLAR, ZAMONAVIY
TIBBIYOTDA AXLOQIY MUAMMOLAR"**

Ilmiy Rahbari: Alfraganus universiteti

Klinik fanlari kafedraasi assistenti

Maxmanazarov G'afur Axnazarovich

To'xtasinov Ibrohimjon

Alfraganus Universiteti

Tibbiyot kafedraasi, davolash fakulteti

2-kurs, 240-guruh talabasi

ANNOTATSIYA: Ushbu ilmiy ishimda eutanaziya tushunchasining bioetik, huquqiy va klinik jihatlari keng ko'lamda o'rganilgan. Eutanaziya zamonaviy tibbiyotda dolzarb va murakkab muammolardan biri bo'lib, insonning o'z hayotini tugatish huquqi, shifokorning axloqiy mas'uliyati, hayot sifati va og'riqdan ozod bo'lish orzusiga asoslanadi. Ishda eutanaziyaning turlari – faol, passiv, yordamli o'lim, shuningdek, ixtiyoriy va ixtiyorsiz shakllari bayon qilingan.

Kalit so'zi: Eutanaziya, bioetika, faol va passiv eutanaziya, ko'maklashgan o'lim, bemor huquqlari, shifokor etikasi, hayotni qadrlash, avtonomiya, terminal kasalliklar, axloqiy qarorlar, O'zbekiston qonunchiligi, diniy yondashuv.

Kirish :

Zamonaviy tibbiyot taraqqiyoti bilan birga inson hayoti, uning sifati va davomiyligi haqidagi axloqiy savollar tobora ko'proq dolzarb tus olmoqda. Shulardan biri — eutanaziya muammosidir. Eutanaziya — bu bemorning hayotini sun'iy ravishda tugatish yoki uning o'lim jarayonini tezlashtirish bo'lib, bemor huquqlari, shifokor etikasi, axloqiy qarorlar va bioetik tamoyillar bilan bevosita bog'liqdir.

Tibbiy tajriba shuni ko'rsatadiki, terminal kasalliklarga chalingan, chidab bo'lmas og'riqlardan aziyat chekayotgan bemorlar ba'zan o'z hayotini tugatishga qaror qiladi. Bunday holatlarda bemor avtonomiyasi — ya'ni o'z tanlovi va hayoti

ustidan mustaqil qaror chiqarish huquqi — eng muhim bioetik tamoyillardan biri sifatida qaraladi

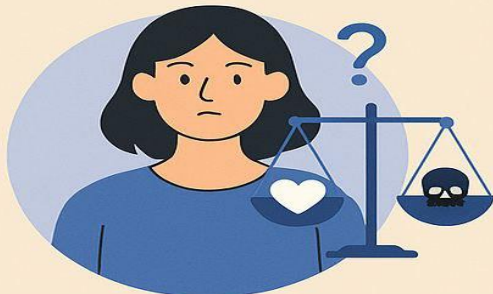
Bugungi kunda Gollandiya, Belgiya, Shveysariya va AQShning ba'zi shtatlarida eutanaziya qonuniylashtirilgan bo'lsa-da, ko'plab davlatlarda, xususan, O'zbekistonda bu amaliyot noqonuniy hisoblanadi. Mamlakatimizda diniy yondashuv va an'anaviy qadriyatlar asosida inson hayoti muqaddas sanaladi, bu esa eutanaziyani rad etishga olib keladi.

Eutanaziya (yunoncha *"eu" – yaxshi, *"thanatos" – o'lim) — bu inson hayotini og'riqsiz, tinch va ixtiyoriy ravishda tugatish amaliyotidir. Asosan, bu atama og'ir, davolab bo'lmaydigan, azobli kasallikdan aziyat chekayotgan bemorlarga nisbatan qo'llaniladi. Eutanaziya zamonaviy tibbiyotda eng bahsli, axloqiy, huquqiy va diniy qarama-qarshiliklarga sabab bo'layotgan hodisalardan biridir.

EUTANAZIYA VA UNING BIOETIK JIHATLARI

Faol eutanaziya

Hayot va o'lim orasidagi axloqiy tanlov

Avtonomiya (bemor tanlovi)

Shifokor mas'uliyati va etik konfliktlar

◆ **Eutanaziyaning asosiy turlari**

✓ **1. Faol eutanaziya**

– Bu holatda shifokor yoki boshqa shaxs bemorning hayotini tugatish uchun faol harakat qiladi (masalan, o‘limga olib keluvchi dori vositasini yuboradi).

– Axloqiy muammo: bu amaliyot ayrim jamiyatlarda qotillik deb baholanadi.

✓ **2. Passiv eutanaziya**

– Bemorni hayotda ushlab turgan davoni, sun‘iy nafas oldirish yoki ovqatlantirish kabi vositalarni to‘xtatish orqali o‘limga yo‘l qo‘yiladi.

– Bu ko‘plab davlatlarda faol eutanaziyaga nisbatan ko‘proq qabul qilinadi.

✓ **3. Yordamli o‘lim (Assisted suicide)**

– Bemor o‘zi hayotini tugatadi, lekin shifokor unga vosita (dorilar)ni taqdim etadi. Bu holat Gollandiya, Shveysariya, Oregon kabi shtatlarda qonuniy.

✓ **4. Ixtiyoriy va ixtiyorsiz eutanaziya**

Ixtiyoriy – bemorning roziligi bilan amalga oshiriladi.

Ixtiyorsiz – bemor hushida bo‘lmaganda yoki roziligi bo‘lmagan holatda amalga oshiriladi (jiddiy axloqiy va huquqiy muammolarga sabab bo‘ladi).

Eutanaziyaning bioetik tamoyillarga nisbatan tahlil

Eutanaziya masalasi zamonaviy bioetikada eng murakkab va bahsli muammolardan biridir. Bu holatda bir necha asosiy bioetik tamoyillar to‘qnash keladi. Quyida eutanaziyaga oid asosiy bioetik yondashuvlar tahlil qilinadi:

◆ **1. Avtonomiya (bemor tanlovi huquqi)**

Avtonomiya — bu shaxsning o‘z hayoti, tanasi va qarorlari ustidan mustaqil tanlov qilish huquqidir. Eutanaziya aynan shu prinsiplarga asoslanib qo‘llab-quvvatlanadi.

> Masalan, og‘ir darddan aziyat chekayotgan bemor o‘z hayotini tugatish orqali azobdan qutulishni istasa, bu uning shaxsiy huquqi hisoblanadi.

Ammo bu huquqni tan olish, har doim ham amalda uni bajarishga ruxsat berilishini anglatmaydi. Chunki boshqa etik tamoyillar bunga zid bo‘lishi mumkin.

◆ **2. Hayotni qadrlash (sanctity of life)**

Ko'plab dinlarda va axloqiy tizimlarda inson hayoti muqaddas deb hisoblanadi. Bu prinsipga ko'ra, hayotni sun'iy tarzda tugatish har qanday holatda ham axloqiy jihatdan noto'g'ri hisoblanadi.

> Ayniqsa, faol eutanaziya hayotga qarshi tajovuz sifatida ko'riladi.

Bu tamoyil eutanaziyani inkor etadi va shifokorlar har qanday vaziyatda hayotni saqlab qolishga intilishi kerak, degan g'oyani ilgari suradi.

◆ **3. Qo'rqinchli og'riqlardan ozod bo'lish huquqi (compassion & relief of suffering)**

Eutanaziyani qo'llab-quvvatlovchilar bu prinsiplarga asoslanadi: inson azobda yashamasligi kerak. Og'ir, davolab bo'lmaydigan kasalliklardagi doimiy azob insoniylikka zid deb baholanadi.

> Shu bois ba'zida "insoniy o'lim" (dignified death) tushunchasi ham kiritiladi.

Turli mamlakatlarda eutanaziyaga munosabat

Eutanaziya dunyo mamlakatlarida turlicha talqin etiladi. Ayrim davlatlar uni qonuniylashtirgan bo'lsa, boshqalari uni qat'iyon taqiqlaydi. Har bir davlatda huquqiy, madaniy, diniy va ijtimoiy qadriyatlar ushbu amaliyotga bo'lgan munosabatni shakllantiradi.

◆ **Gollandiya – Eutanaziyani birinchi qonuniylashtirgan davlat**

Gollandiya 2002-yilda dunyoda birinchi bo'lib eutanaziyani qonuniylashtirdi. Bu holatda bemor quyidagi shartlarga javob bersa, eutanaziya qo'llaniladi:

Bemor o'limga olib keluvchi kasallikka chalingan bo'lishi kerak.

Og'riqlar chidab bo'lmas darajada bo'lishi lozim.

Bemor hushyor va ongli ravishda yozma rozilik bildirgan bo'lishi kerak.

Shifokorlar qonun asosida maxsus komissiya nazorati ostida bu amaliyotni bajarishlari mumkin.

◆ **Belgiya – hatto voyaga yetmaganlar uchun ham ruxsat**

Belgiyada ham eutanaziya qonuniydir. 2014-yildan boshlab voyaga yetmagan, og‘ir kasallikka chalingan bolalar ham eutanaziya qilishga ruxsat olishi mumkin (agar ularning aqliy holati yetuk bo‘lsa va ota-onasi rozi bo‘lsa).

◆ **AQSh – ba’zi shtatlarda qonuniy**

AQSh federal darajada eutanaziyani qonuniylashtirmagan, ammo ayrim shtatlar (masalan, Oregon, Washington, California, Colorado) yordamli o‘limga ruxsat beradi.

> Oregon shtatida “Death with Dignity Act” qonuni mavjud bo‘lib, bemorga o‘z joniga qasd qilish uchun dori vositasi taqdim etilishi mumkin.

◆ **Musulmon davlatlari va O‘zbekiston – eutanaziyaga qat’iy qarshi**

Islomiy huquq va shariat asosida faol eutanaziya harom hisoblanadi.

> O‘zbekiston Respublikasida eutanaziya amaliyoti mutlaqo taqiqlangan, bemorning hayotini sun’iy tugatish jinoyat sifatida baholanadi.

Diniy yondashuvga ko‘ra, hayot va o‘lim faqat Alloh ixtiyoridadir. Insonning o‘z hayotini tugatish huquqi yo‘q, azoblar esa sinov sifatida talqin qilinadi.

Xulosa:

Eutanaziya masalasi zamonaviy tibbiyot va bioetikaning eng bahsli yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu ilmiy ishda eutanaziyaning turli shakllari — faol, passiv, yordamli o‘lim, ixtiyoriy va ixtiyorsiz eutanaziyalar tahlil qilindi. Bemorning avtonomiyasi, hayotni qadrlash, shifokor axloqi va og‘riqlardan ozod bo‘lish huquqi kabi bioetik tamoyillar eutanaziya masalasida o‘zaro to‘qnashadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- : 1. “ИЧКИ КАСАЛЛИКЛАР” Sh.M. Rahimov, F.K. Gaffarova, G.A. Ataxodjayeva
2. “ПРОПЕДЕВТИКА ВНУТРЕННИХ БОЛЕЗНЕЙ” А.Г. ГАДАЕВ, М.Ш. КАРИМОВ, А.Г. КУЧЕР, Х.С. АХМЕДОВ
3. Г.А.Махманазаров “Изменения функционального состояния организма в динамике повседневной работы медицинской персонала, работающего с трупами” // “Медицинский журнал молодых ученых” //311-313-2025г

4. Downie R.S., Calman K.C. – Medical Ethics: Principles and Practice. – Oxford University Press, 2007.
5. Battin M.P. – The Least Worst Death: Essays in Bioethics on the End of Life. – Oxford University Press, 1994.